

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ХАБАРШЫСЫ

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СЕРИЯСЫ
1997 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫГАДЫ

ВЕСТНИК ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СЕРИЯ
ИЗДАЕТСЯ С 1997 ГОДА

ISSN 2710-2661

№ 3 (2022)
ПАВЛОДАР

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета**

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPY00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

<https://doi.org/10.48081/DIFL9621>

Бас редакторы – главный редактор

Бурдина Е. И.

д.п.н., профессор

Заместитель главного редактора

Ксембаева С. К., к.п.н., доцент

Ответственный секретарь

Нургалиева М. Е., *PhD* доктор

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Пфейфер Н. Э.,	<i>д.п.н., профессор</i>
Жуматаева Е.,	<i>д.п.н., профессор</i>
Абибулаева А. Б.	<i>д.п.н., профессор</i>
Мирза Н. В.,	<i>д.п.н., профессор</i>
Фоминых Н. Ю.,	<i>д.п.н., профессор (Россия)</i>
Снопкова Е. И.,	<i>к.п.н., профессор (Белоруссия)</i>
Кудышева А. А.,	<i>к.п.н., ассоц. профессор</i>
Оспанова Н. Н.,	<i>к.п.н., доцент</i>
Оралканова И. А.,	<i>доктор PhD</i>
Омарова А. Р.,	<i>технический редактор</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

***Ж. А. Ширинбекова¹, Г. К. Сланбекова², С. К. Ксембаева³**

^{1,2}Қарағанды Бекетов университеті,

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.;

³Торайгыров университеті,

Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

ЖОГАРЫ МЕКТЕП ОҚЫТУШЫЛАРЫНДАҒЫ КӘСІБИ СТРЕССТІҢ КӨРИНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бұл мақалада жоғары мектеп оқытушыларындағы кәсіби стресстің көрину ерекшеліктері докторлық диссертацияның тақырыбы аймагындағы эмпирикалық зерттеу нәтижелері ұсынылған. Жоғары мектеп оқытушыларындағы кәсіби жсанып кетуін тудыратын негізгі факторлар қарастырылған. Университет оқытушыларының гендерлік ерекшеліктері талданған. Оқытушылардың бойындағы пайды болған кәсіби стресске әлемді жайлаган пандемия ықпалының ерекшеліктері сипатталған. Т. В. Форманюктың оқытушылардың эмоционалды жсануга әкелетін факторлары ұсынылған. Конроның стресске реакция типтерінің ерекшеліктері талданып, сипатталған. Эмоциялық стресске осал адамдардың сипаттамалары ұсынылған. Жоғары мектеп оқытушыларының күрделі үйымдастқан аспекттері сипатталған. З. Есаеваның жоғары оқу орын оқытушысына берген анықтамасы ұсынылған. З. Есаеваның жоғары мектеп педагогының жұмысындағы баланс орнату теориясы талданған. Е. А. Бекетов атындағы Қарағанды университетіндегі жүргізілген зерттеме нәтижелері ұсынылған. В. В. Бойконың «Кәсіби жсанып кету деңгейін бағалау» әдістемесі нәтижелері талданып, диаграмма түрінде ұсынылған. «Психожараптаушы жағдайларды бастап кешіру», «Өзімен қанагаттанбау», «Торға түсү», «Үрей және депрессия», «Қысым», «Адекватты емес тақдамалы эмоционалды реакция», «Эмоционалды-рухани дезориентация», «Эмоцияларды унемдеу аймагының кеңеюі», «Кәсіби міндеттер редукциясы», «Резистенция», «Эмоционалды дефицит», «Эмоционалды шеттелеу», «Тұлғалық шеттелеу», «Психосоматикалық және психовегетативті

бұзылыштар», «Сарқылу» шкалалары бойынша салыстырмалы інтижелер сипатталған.

Кілтті создер: кәсіби жсану, кәсіби стресс, эмоциялар, оқытушылар, депрессия, резистенция.

Кіріспе

Осыған дейінгі кәсіби жанып кету мәселесіне арналған зерттеу жұмыстары көбіне педагог еңбектеріне арналған болып келеді. Жоғары мектеп педагогтеріндегі кәсіби жануды тудыратын негізгі факторларға жатады: құнделікті шектен тыс жұмыс салмағы, студенттер үшін жоғарғы жауапкершілік, интелектуалды жұмыс типтерінің араларындағы дисбаланс, моральды жауапкершіліктер, рөлдік жауапкершіліктер және т.б. Оқытушы кәсібі қазіргі таңда көбіне әйел қауымынан тұратындықтан жоғарыда келтірілген мәселелерге үйдегі жұмыстар, бала мен өз отбасына берілетін уақыттың тапшылығы қосылып дағдарысты қүшайте түсетін сөзсіз. Оның үстінен соңғы жылдағы әлемде алып жаткан пандемия өз үлесін қосып жатқаны да белгілі. Өйткені, жоғары мектеп оқытушыларының онсыз да улұлесін салмақ жұмыс аумактарына қашықтықтан оқытумен байланысты іс-шаралар келіп қосылғаны белгілі.

Т. В. Форманюк оқытушылардың «эмоционалды жануына» әсер ететін үш факторды бөліп көрсетеді. Олар: тұлғалық, рөлдік, ұйымдастыруышлық.

Тұлғалық фактор стреске реакция беру тәсілдері мен басқа да индивидуалды ерекшеліктерден тұрады. Мысалы, жұмыс мәнділігінің төмен бағалауы, кәсіби өсүмен қанағаттанбау және автономдылықтың жетіспеушілігі «жанудың» дамуын жылдамдатады. К. Конроның пайымдауынша үйл ретте неғұрлым осал адамдар стресске А типіндегі реакция беретін тұлғалар болып келеді. Сонымен қатар, кәсіби жанып кетуге шектен тыс еңбеккор адамдар да жылдам беріледі. Яғни, олар жоғары серпіліспен, жауапкешілікпен жұмысқа кіріседі, алайда бір нәрсе өз ойлағандағыларында бола қоймаса жылдам сөніп қалатыны да белгілі. Рөлдік фактор қақтығыстық рөлдерімен және рөлдік анықталмағандықпен байланысты ұйымдастыруышлық факторға кәсіби сипаттамалар, кәсіби міндеттер, басқару сипаты, жауапкершілік дәрежесі жатады. Жоғары оқу орнындағы оқытушы іс-әрекеті күрделі ұйымдастасқан жұмыс түрлеріне жататыны белгілі. Оның ішінде келесі аспектілер кіреді: педагогикалық, ұйымдастыруышлық, әдіснамалық, ғылыми, инновациялық, тұлғааралық. Бұл аспектілердің барлығын жүзеге асыру формалары әртүрлі болып келеді, алайда осылардың барлығы бірігіп студентті кәсіби іс-әрекетке дайындастының да білеміз.

3. Есарева жоғары оқу орнының оқытушысына келесідей аныктама береді: «Оқытушы – бұл оқыту мен тәрбиелеудің ғылыми әдістерін жақсы игерген, оқытудың техникалық құралдарын шебер қолданатын, өзінің кәсіби біліктіліктерін үнемі жоғарылатып отыратын, ғылыми-зерттеу жұмыстарында белсенді қатысып отыратын ғылыми қызметкер болып табылады». Жоғарғы мектеп оқытушысының жұмысы жайлы айттар кезде ол тек педагогикалық жұмысты атқарып ғана қоймай, сонымен қатар, ғылыми жұмыстарды да қоса алғып жүретінін де ұмытпауымыз керек. Оқытушыға осы екі саланың ортасында баланс үстай білуі өте маңызды болып келеді.

3. Есареваның айтуы бойынша, осы ғылыми және оқытушылық әрекеттерінің араларындағы баланс педагогтың сәтті жұмысының алғышарты болып табылады. Көптеген зерттеулердің көрсетуінше (Самоукина Н., Бойко В және т.б.) жас педагогтар педагогикалық аймақтан алғашқы бес жылдықтан кетеді. Қазіргі таңда көптеген факторлар жоғарғы мектеп педагогтерінің эмоционалды жануына көмектеседі. Олар: қарқынды еңбек, университетте жұмыс істеу престижінің төмендеуі, жалақы тәмендігі, бюрократия, психоэмоционалды салмақтың көптігі, үнемі инновациялық әдістемелер мен технологияларды ендіру қажеттілігі және т.б.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу таңдамасы ретінде педагогикалық әрекетпен және ғылыми еңбектермен айналысадын университеттін профессор оқытушылар құрамы болып табылады. Зерттемеде Бойконың «Кәсіби жаңып кету деңгейін бағалау» әдістемесі пайдаланылды. Бұл әдістеме кәсіби жану синдромын диагностикалауға арналған сауалнама болып келеді. Бұл әдістеме Бойкомен 1996 жылы құрылған болатын.

Батыс зерттеушілеріне қарағанда В. В. Бойко эмоционалды күйzelіс синдромын кезеңдер бойынша жіктеуді ұсынады, өз кезеңнің өзіне тән белгілері болады деп пайымдайды.

Кәсіби жаңып кету – бұл салыстырмалы түрде турақты жағдай, оның белгілері жұмысқа деген мотивацияның төмендеуі, жоғары қақтығыстық және орындалған жұмысқа қанағаттанбау, үнемі шаршау, эмоционалды сарқылу, тітіркену және т. б. көріністер болып табылады.

Зерттеу Қарағанды қаласының Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің базасында жүргізілді. Сыналушылар қауымы – 80 сыналушыдан тұрады. Оның 40-ы оқытушылық тәжірибесі 10 жылға дейінгі педагогтер және 40-ы оқытушылық тәжірибесі 10 жылдан асатын педагогтер болып келеді. Математикалық өндеуде Манна-Уитнидің критерийі қолданылды.

Нәтижелер және талқылау

В. Бойконың «Тұлғаның эмоционалды жаңып кетуін диагностикалау» өдістесеі бойынша алынған нәтижелер төменде көрсетілген.

Кесте 1 – Тұлғаның эмоционалды жаңып кетуін диагностикалау өдістемесі бойынша алынған нәтижелер

Шкала атапу	Орташа арифметикалық
Психожақақтаушы жағдайларды бастаң кешіру	12,0
Өзімен қанағаттанбау	8,7
Торға тұсу	4,6
Үрей және депрессия	9,9
Қысым	33,8
Адекватты емес таңдамалы эмоционалды реакция	17,0
Эмоционалды-рухани дезориентация	14,3
Эмоцияларды үнемдеу аймагының кеңеюі	12,5
Кәсіби міндеттер редукциясы	15,8
Резистенция	55,5
Эмоционалды дефицит	9,7
Эмоционалды шеттелу	10,9
Тұлғалық шеттелілү	9,0
Психосоматикалық және психовегетативті бұзылыстар	9,5
Сарқылу	38,5

Әдістеме, қалыптастыру процесінде респонденттерде бір және екі қалыптаспаған кезеңдер анықталды.

80 адамның 15-інде эмоционалды күйзеліс, шиеленіс анықталды және жоғары эмоционалды күйзеліс тобының орташа мәні 75,9 құрады. Резистенция кезеңі 80 адамның 27-інде қалыптасты, ал топ бойынша орташа көрсеткіш 75,2 адамды құрады. 16 адамда сарқылу кезеңі анықталды, ал топтағы фазаның орташа айқындылығы 78,0 болды.

80 адамның 17-інде стресс кезеңі қалыптасу процесінде, топтың орташа мәні 48,0 құрайды. Резистенция кезеңі 34 адамда қалыптасады, орташа көрсеткіш 48,2 құрайды. Орташа денгейдің сарқылу кезеңі 19 адамда анықталды, ал топтың орташа мәні 57,8 болды.

48 адамда қысым фазасы пайда болған жоқ, 23 адамда қарсылық фазасы қалыптаспады, ал 49 адамда сарқылу фазасы қалыптасты отырғаны белгілі.

Сыналушыларда травматикалық жағдайларға, еңбек жағдайларына және кәсіби тұлғааралық тәжірибеге байланысты симптоматикалық белгілер травматикалық деп таныллатындығын көрсетті. Сонымен қатар, басқа белгілермен бірге келесі симптомдар бұл сыналушыларда мүлдем

көрінбейді деген сөз. Олар: өзіне және оның кәсіби қызметіне қанағаттанбау, «тордағы құлыптау сезімі», жағдайдың үмітсіздігі, бір нәрсені өзгертуге деген үмтүліс, депрессиялық көніл-күйдің болмауы.

Тұтасымен алғанда сыналушыларда «Қысым» фазасы қалыптаспаған болып келеді.

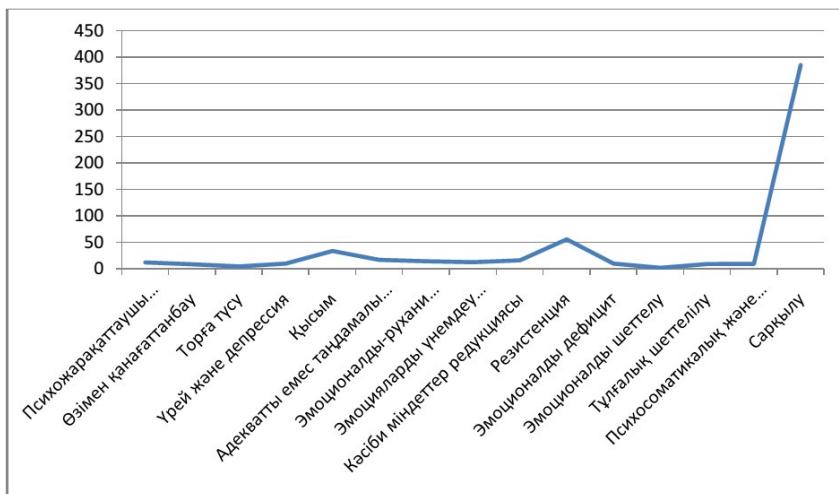
Белгілі бір тұракты қалыптасқан белгілер аныкталып отыр. Олар адекватты емес, таңдамалы эмоционалды реакция беру болса, басқалары әлі қалыптасу кезеңінде отырғаны белгілі.

Бұндай жағдай эмоционалды-рухани дезориентацияда, немкүрайлықта, эмоционалды оқшаулануда, кәсіби міндеттерді редукциялауда, кәсіби міндеттерді орындауға деген қалаудың жоқтығында байқалып отырады.

«Сарқылу» фазасы бойынша топта эмоционалды оқшаулану симптомының пайда болуы біртіндеп кәсіби коммуникацияларда корғаныс барьерінің қалыптасуы жайлы айта алады.

Басқа нақты симптомдар нақты қалыптаспаған. Яғни, жеке тұлғалық оқшаулану қалыптаспаған, әріптер мен студенттерге қатысты цинизм жоқ, психосоматикалық және психовегетативті бұзылыстар жоқ, физикалық өзін жайсыз сезіну мен үйқы бұзылыстары кездеспейді.

Тұтасымен алғанда осы категориядағы сыналушыларда эмоционалды жаңып кету келесі суретте көлтірілген.

Сурет 1 – В. В. Бойко бойынша «Тұлғаның эмоционалды жаңып кетуін диагностикалау» әдісі бойынша нәтижелер

«Травматикалық жағдайды бастан кешіру» шкаласы бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($g=0,198$, $p<0,001$). «Өзіне қанағаттанбау» шкаласы бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($g=0,162$, $p<0,001$). «Торға тұсу» шкала бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($G=0,254$, $p<0,001$). «Үрейлену және депрессия» шкаласы бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($G=0,224$, $p<0,001$). «Қысым» шкаласы бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($g=0,173$, $p<0,001$). «Эмоционалды және рухани дезориентация» көрсеткіші бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($g=0,132$, $p<0,001$). «Эмоцияны үнемдеу аймағының көнеюі» шкаласы бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($g=0,177$, $p<0,001$). «Кәсіби жауапкершіліктің төмендеуі» шкаласына сәйкес белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($g=0,144$, $p<0,001$). Эмоционалды жетіспеушілік шкаласына сәйкес белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($G=0,111$, $p<0,05$). «Эмоционалды шеттелеу» шкаласы бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($g=0,144$, $p<0,001$). «Тұлғалық шеттетілу» шкаласына сәйкес белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($G=0,18$, $p<0,001$). «Психосоматикалық және психовегетативті бұзылулар» көрсеткіші бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($g=0,225$, $p<0,001$). «Сарқылу» шкаласы бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($G=0,15$, $p<0,01$). «Эмоционалды шаршау» шкаласы бойынша белгілердің таралуы қалыптыдан өзгеше ($G=0,1$, $p<0,05$).

Еңбек өтілі 10 жылға дейін және 10 жылдан асатын сыналушылар топтарының нәтижелері араларындағы өзгешеліктерді анықтау үшін Манна-Уитни критерий қолданылды. Алайда еңбек өтілі бойынша олардың араларында мәнді өзгешеліктер дәлелденген жок.

Корытынды

Ұсынылған деректерді талдау нәтижелері бойынша келесі мәндер анықталды: «Резистенция» фазасы қалыптасу кезеңінде болып отыrsa, «Қысым» фазасы және «Сарқылу» фазалары мүлдем қалыптаспаган болып табылды.

Педагогтердің кәсіби жаңып кетуі еңбек өтіліне байланысты деген болжамымыз расталмады.

Сондықтан, жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, оқытушы мамандығын «өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі реттеуді қажет ететін стресссті» деп жіктеуге болатындығын көреміз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

- 1 **Баранов, А. А.** Психология стрессоустойчивости педагога [Текст]. – СПб. : Питер, 2002. – 405 с.
- 2 **Burke, R. J., Richardsen, A. M.** Стресс, эмоциональное выгорание и здоровье [Текст]. – Лондон : CPC Пресс, 1996. – 326 с.
- 3 **Caplan, C.** Преодоление стресса: психосоциальные аспекты [Текст] // Журнал психиатрии. – 2016. – № 138. – С. 413–420.
- 4 **Richman, J. A., Flaherty, J. A.** Стресс, ресурсы преодоления и психические расстройства: альтернативные парадигмы с точки зрения жизненного цикла [Текст] // Комплексная психиатрия. – 2015. – № 26. – С. 456–465.
- 5 **Митин, Г. В.** Профилактика и коррекция негативных психических состояний педагогов [Текст]. – М. : СГИ, 1999. – 165 с.
- 6 **Брайт, Д.** Стресс. Теории, исследования, мифы [Текст]. – СПб. : Прайм, 2003. – 352 с.
- 7 **Митина, Л. М.** Профессиональная деятельность и здоровье педагога [Текст]. – М. : Академия, 2005. – 368 с.
- 8 **Зеер, Э. Ф.** Психология профессионального развития [Текст]: учеб. пос. для студ. вузов. – М. : Академия, 2006 – 480 с.
- 9 **Кобозев, И. Ю.** Оценка профессионального стресса и его влияния на копинг-поведение руководителей [Текст] // Вестник психотерапии. – 2011. – № 37 (42). – С. 92–100.
- 10 **Маркова, А. К.** Психология профессионализма [Текст]. – М. : МГУ, 1996. – 308 с.
- 11 **Куприянов, Р. В., Кузьмина, Ю. М.** Психодиагностика стресса: практикум [Текст]. - Казань : КНИТУ, 2012. – 212 с.

REFERENCES

- 1 **Baranov, A. A.** Psihologiya stressoustojchivosti pedagoga [Psychology of stress tolerance of a teacher] [Text]. – SPb. : Piter, 2002. – 405 p.
- 2 **Burke, R. J., Richardsen, A. M.** Stress, emocional'noe vy'goranie i zdorov'ye [Stress, burn-out and health] [Text]. – London : CRC Press, 1996. – 326 p.
- 3 **Caplan, C.** Preodolenie stressa: psixosocial'ny'e aspekty' [Mastery of stress: psychosocial aspects] [Text]. Journal of Psychiatry. – 2016.– Vol. 138. – P. 413–420.
- 4 **Richman, J. A., Flaherty, J. A.** Stress, resursy' preodoleniya i psicheskie rasstrojstva: al'ternativny'e paradigmy' s tochki zreniya zhiznennogo cikla [Stress,

coping resources and psychiatric disorders: alternative paradigms from a life cycle perspective] [Text] Comprehensive Psychiatry. – 2015. – Vol. 26. – P. 456–465.

5 **Mitin, G. V.** Profilaktika i korrekcija negativnyh psihicheskikh sostoyaniy pedagogov [Prevention and correction of negative mental states of teachers] [Text]. – M. : SGI, 1999. – 165 p.

6 **Brajt, D.** Stress. Teorii, issledovaniya, mify [Stress. Theories, research, myths] [Text]. – SPb. : Prajm, 2003. – 352 p.

7 **Mitina, L. M.** Professional'naya deyatel'nost' i zdorov'e pedagoga [Professional activity and health of a teacher] [Text]. – M. : Akademiya, 2005. – 368 p.

8 **Zeer, E. F.** Psihologiya professional'nogo razvitiya [Psychology of professional development] [Text]: ucheb. pos. dlya stud. vuzov. – M. : Akademiya, 2006 – 480 p.

9 **Kobozev, I. Yu.** Ocenka professional'nogo stressa i ego vliyaniya na coping-povedenie rukovoditelej [Assessment of professional stress and its impact on coping behavior of managers] [Text] Vestnik psihoterapii. – 2011. – № 37 (42). – P. 92–100.

10 **Markova, A. K.** Psihologiya professionalizma [Psychology of professionalism] [Text]. – M. : MGU, 1996. – 308 p.

11 Куприянов, Р.В., Куз’мина, Ю.М. Psihodiagnostika stressa: praktikum [Psychodiagnostics of stress: a practical course] [Text]. – Казан’: КНИТУ, 2012. – 212 p.

Материал 14.09.22 баспаға түсти.

*Ж. А. Ширинбекова¹, Г. К. Сланбекова², С. К. Ксембаева³

^{1,2}Карагандинский университет имени Е. А. Букетова,
Республика Казахстан, г. Караганда;

³Торайғыров университет,

Республика Казахстан, г. Павлодар.

Материал поступил в редакцию 14.09.22.

ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТРЕССА У ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В данной статье представлены результаты эмпирического исследования в области темы докторской диссертации особенностей проявления профессионального стресса у преподавателей Высшей школы. Рассмотрены основные факторы, вызывающие

профессиональное выгорание у преподавателей Высшей школы. Проанализированы гендерные особенности преподавателей университета. Описаны особенности влияния пандемии на возникающий профессиональный стресс у преподавателей. Представлены факторы, приводящие к эмоциональному выгоранию Т. В. Форманюка. Проанализированы и описаны особенности типов реакции Конро на стресс. Представлены характеристики людей, уязвимых к эмоциональному стрессу. Описаны сложные организованные аспекты деятельности преподавателей Высшей школы. Проанализирована теория установки баланса в работе педагога высшей школы З. Есаевой. Представлены результаты исследования, проведенного в Карагандинском университете им. Е. А. Букетова. Результаты методики В. В. Бойко «Оценка уровня профессионального выгорания» проанализированы и представлены в виде диаграммы. Проанализированы и представлены результаты по шкалам: «Переживание психотравмирующих ситуаций», «неудовлетворенность собой», «тревога и депрессия», «давление», «неадекватная избирательная эмоциональная реакция», «эмоционально-духовная дезориентация», «расширение зоны экономии эмоций», «редукция профессиональных обязанностей», «Резистенция». Описаны сравнимительные результаты по шкалам «эмоциональный дефицит», «эмоциональная отстраненность», «личностная отстраненность», «психосоматические и психовегетативные расстройства», «истощение».

Ключевые слова: профессиональное выгорание, профессиональный стресс, эмоция, преподаватели, депрессия, резистенция.

*J. A. Shirinbekova¹, G. K. Slanbekova², S. K. Ksembaeva³

^{1,2}Karaganda Buketov University,
Republic of Kazakhstan, Karaganda;

³Toraighyrov University,
Republic of Kazakhstan, Pavlodar.
Material received on 14.09.22.

FEATURES OF THE MANIFESTATION OF PROFESSIONAL STRESS AMONG UNIVERSITY TEACHERS

This article presents the results of an empirical study in the field of the topic of the doctoral dissertation of the peculiarities of the manifestation of

professional stress among higher school teachers. The main factors causing professional burnout among Higher school teachers are considered. The gender characteristics of university teachers are analyzed. The features of the impact of the pandemic on the emerging professional stress among teachers are described. The factors leading to T. V. Formanyuk's emotional burnout are presented. The features of the types of Conro reaction to stress are analyzed and described. The characteristics of people vulnerable to emotional stress are presented. The complex organized aspects of the activities of Higher School teachers are described. The theory of the balance setting in the work of a higher school teacher Z. Yesareva is analyzed. The results of a study conducted at the E. A. Buketov Karaganda University are presented. The results of V. V. Boyko's methodology «Assessment of the level of professional burnout» are analyzed and presented in the form of a diagram. The results are analyzed and presented according to the scales: «Experiencing traumatic situations», «dissatisfaction with oneself», «anxiety and depression», «pressure», «inadequate selective emotional reaction», «emotional and spiritual disorientation», «expansion of the zone of saving emotions», «reduction of professional responsibilities», «Resistance». Comparative results on the scales «emotional deficit», «emotional detachment», «personal detachment», «psychosomatic and psychovegetative disorders», «exhaustion» are described.

Keywords: professional burnout, professional stress, emotion, teachers, depression, resistance.

Теруге 14.09.2022 ж. жіберілді. Басуға 30.09.2022 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

3,23 Mb RAM

Шартты баспа табағы 24,6.

Тараалымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Искакова

Корректоры: А. Р. Омарова, Т. Оразалинова

Тапсырыс № 3976

Сдано в набор 14.09.2022 г. Подписано в печать 30.09.2022 г.

Электронное издание

3,23 Mb RAM

Усл.п.л. 24,6. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Искакова

Корректор: А. Р. Омарова, Т. Оразалинова

Заказ № 3976

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kerekutou.edu.kz

www.pedagogic-vestnik.tou.edu.kz